

ปัจจัยแปรที่สำคัญทางสังคมและวัฒนธรรมอันส่งผลต่อการใช้ภาษา

กรณีการแปรของภาษาญี่ปุ่นปัจจุบัน

Significant Social and Cultural Variable Factors Conditioning Language Use: A Case of Language Variation in Present Day Japanese

วรวิฑูลี จิราสมบัติ

Voravudhi Chirasombutti

บทนำ

Labov ปรมาจารย์ทางด้านภาษาศาสตร์ทางสังคมได้กล่าวไว้ว่ากฎเกณฑ์ทางภาษาแบ่งออกเป็นสองอย่างคือ กฎเกณฑ์ทางไวยากรณ์และกฎการแปรของภาษา การศึกษาวิจัยกฎเกณฑ์ไวยากรณ์มีมากกว่า ตำราสอนภาษาญี่ปุ่นในประเทศไทยยังคงเน้นไวยากรณ์ แม้ตำราที่เน้นให้ใช้สื่อสารได้ก็เน้นการเรียนไวยากรณ์เพื่อให้พูดได้การเรียนไวยากรณ์และศัพท์ยังเป็นหลักในชั้นเรียนและเป็นหัวข้อหลักที่ผู้วัดผลในปัจจุบันใช้เป็นบททดสอบความรู้ทางภาษา

แต่ในการใช้ภาษาหากคนต่างชาติจะใช้ไวยากรณ์ผิดเช่นพูดว่า

1.* Shiken wa doko ni arimasu ka.

การสอบ คำช่วย ที่ไหน คำช่วย มี หรือ

(มีสอบที่ไหน)

ใช้คำช่วย ni แทนที่จะใช้คำช่วย de นอกจะสื่อสารกันได้ก็ไม่ได้ออกให้เกิดปัญหาใดๆ

2.*koko ni gokiburi ga arimasu.

ที่นี่ คำช่วย แมลงสาบ คำช่วย มี

(ตรงนี้มีแมลงสาบ)

ประโยคที่ 2 ก็เช่นกัน แม้ใช้กริยา “มี” ที่ต้องใช้กับสิ่งมีชีวิตผิด แต่ก็ไม่ได้เกิดปัญหา

ภาษานั้นมีความสัมพันธ์อย่างลึกซึ้งกับสังคม ทฤษฎีของ Sapir-Whorf กล่าวว่าภาษาเป็นตัวกำหนดการรับรู้โลก ผู้พูดแต่ละภาษามีความคิดเกี่ยวกับความจริงแตกต่างกันไปตามภาษาของตน แม้แต่ผู้พูดภาษาเดียวกัน ตัวอย่างเช่นอาจารย์ไต้ยีนนิลิตหญิงพูดกับเพื่อนโดยใช้คำว่ากูมึง ในทำเนียบภาษา (register) ของอาจารย์คนนี้ ผู้ชายที่สนิทกันใช้คำว่ากูมึงได้ แต่ผู้หญิงที่ใช้ต้องเป็นกลุ่มชนชั้นล่าง อาจารย์จึงรับรู้ว่ามีลิตหญิงสมัยนี้หายาก ในขณะที่มีลิตหญิงเลือกใช้คำนี้เพราะในกลุ่มให้ความสำคัญของความเป็นคนในกลุ่มเดียวกันมากกว่า เหมือนกับที่ผู้ชายเขาสามารถแสดงต่อกันได้ไม่ว่าจะเป็นผู้ชายในสถานะทางสังคมใด

นิสิตหญิงกลุ่มนี้อาจจะต้องการแสดงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันโดยไม่ให้ความสำคัญกับความสุภาพ การใช้กุ่มของนิสิตหญิงเป็นการใช้ภาษาเฉพาะกลุ่ม (register) ที่มีลักษณะแตกต่างไปจากของอาจารย์

ในการประกวดสุนทรพจน์ภาษาญี่ปุ่นระดับประเทศนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายคนหนึ่งกล่าวในการแข่งขันภาษาญี่ปุ่น เรียกผู้ฟังรวมถึงกรรมการด้วยว่า anata เจ้าของภาษาเมื่อได้ยินจะเกิดความรู้สึกว่านักเรียนคนนี้แสดงตัวว่ามีสถานะสูงกว่าตนทั้ง ๆ ที่เป็นเด็กและนักเรียนคนนี้ยอมไม่ได้รางวัลที่หนึ่งอย่างแน่นอน ความจริงแล้วนักเรียนคนนี้คงไม่ได้ตั้งใจแต่เป็นเพราะขาดความรู้เกี่ยวกับกฎการแปรของภาษา เรื่อง ปัจจัยแปรทางสังคมและวัฒนธรรมมีผลต่อการใช้ภาษาและทำให้สามารถสื่อสารได้อย่างเหมาะสมจึงเป็นสิ่งสำคัญในการเรียนและการสอนภาษาญี่ปุ่น

ภาษาไทยก็มีความหลากหลายดังประโยคตัวอย่างข้างล่าง 6 ประโยคนี้

3.หนูจะเอาสีไหน

4.คุณชอบสีไหนครับ

5.ท่านต้องการสีไหนครับ

6.พระคุณเจ้ามีประสงค์สีไหนครับ

7.เอ็งอยากได้สีไหนวะ

8.อ้ายชอบสีอันหยั่ง

ผู้พูดทั้ง 6 ประโยคมีจุดประสงค์เดียวกันว่าต้องการข้อมูลว่า “ผู้ฟังจะเอาสีไหน” แต่ปัจจัยแปรทางสังคมและวัฒนธรรมทำให้ภาษาต่างกันไป ประโยคที่ 3. ให้ข้อมูลว่าผู้พูดมีวัยสูงกว่าผู้ฟัง ประโยคที่ 4. ผู้พูดแสดงความสุภาพ ประโยคที่ 5. บอกว่าผู้พูดมีสถานะภาพทางสังคมต่ำกว่าผู้ฟัง ประโยคที่ 6. ให้ข้อมูลว่าผู้ฟังเป็นพระสงฆ์และในวัฒนธรรมไทยถือว่าพระมีสถานะสูงกว่าฆราวาส ประโยคที่ 7. ผู้พูดใช้สรรพนามแสดงความเท่าเทียมหรือสูงกว่าผู้ฟังและใช้คำช่วยลงท้ายแสดงความคุ้นเคย¹ ประโยคที่ 8. บอกว่าผู้พูดเป็นคนภาคเหนือพูดกับผู้ชาย

ถ้ามองในเรื่องของความสุภาพกับความแตกต่างทางสถานะระหว่างผู้พูดและผู้ฟังพอสรุปเป็นตารางได้ดังนี้

¹ Cooke (1989: 27) ให้ความหมาย “วะ” ว่า unrestrained or coarse, or familiar (ไม่ควบคุม หรือคำหยาบหรือคุ้นเคย)

ตารางที่ 1 ปัจจัยแสดงความสุภาพและสถานะของผู้พูด

	ความสุภาพ	ผู้พูดสถานะสูงกว่า
หนูจะเอาสีไหน	-	+
คุณชอบสีไหนครับ	+	0
ท่านต้องการสีไหนครับ	+	-
พระคุณเจ้ามีประสงค์สีไหนครับ	+	-
เอ็งอยากได้สีไหนวะ	-	+
อ้ายขอสีอันหยั่ง	-	0

เครื่องหมายลบหมายความว่าไม่มีคุณสมบัตินั้น ส่วนเครื่องหมายบวกหมายความว่า มีคุณสมบัติดังกล่าว ส่วนเลขศูนย์ นั้นแสดงว่าไม่สามารถสรุปได้เนื่องจากไม่ได้มีการระบุข้อมูลดังกล่าว

จะเห็นได้ว่าภาษาไทยของเราเองบรรจุข้อมูลมากมายมีความหลากหลายทางภาษา นอกจากที่ระบุในตารางที่ 1 แล้วยังมีเรื่องความสนิทสนมที่ทับซ้อนกับเรื่องความสุภาพอีก ภาษาญี่ปุ่นก็เช่นเดียวกันบทความนี้จะอธิบายถึงปัจจัยต่างๆที่เป็นตัวกำหนดความหลากหลาย และนำเรื่องปัจจัยต่างๆไปอธิบายการใช้ภาษาญี่ปุ่นในปัจจุบัน

1. ปัจจัยที่เป็นลักษณะส่วนบุคคล

ปัจจัยแปรที่สำคัญทางสังคมและวัฒนธรรมแบ่งได้เป็นสองประเภทใหญ่ๆ ประเภทแรก เป็นปัจจัยที่เป็นลักษณะส่วนบุคคลติดตัวมาแต่เกิดหรือได้มาภายหลังและไม่เปลี่ยนแปลงในระยะเวลาสั้นๆ ในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้ภาษาญี่ปุ่นได้แก่ 1. ภูมิศาสตร์ 2. เพศ 3. อายุ 4. สถานะทางสังคม 5. อาชีพ 6. การศึกษา 7. ทักษะคดีที่มีต่อภาพพจน์ของภาษา 8. ความเป็นญาติ และ 9. เชื้อชาติ

1.1 ภูมิศาสตร์

ปัจจัยทางภูมิศาสตร์มีความสำคัญมากในการก่อให้เกิดการแปรภาษา การแบ่งภาษาถิ่น ทำให้หลายแบบ ในบทความนี้จะยึดหลักการแบ่งตาม Keizo Gojyo (1985) ใน Sanada & Long (eds), 1997 ที่ใช้คำศัพท์ 100 หัวข้อเป็นตัวจำแนก Gojyo แบ่งภาษาถิ่นญี่ปุ่นเป็น 5 กลุ่มภาษา ได้แก่ 1. ภาษา Tohoku (ฮิซัน) 2. ภาษา Hokuriku (เหนือ) 3. ภาษา Kanto (ตะวันออก) 4. ภาษา Kansai (ตะวันตก) และ 5. ภาษา Kyushu อย่างไรก็ตามช่วงรอยต่อระหว่างภาษา Kanto (ตะวันออก) กับภาษา Kansai (ตะวันตก) มีความคล้ายคลึงกันจัดแบ่งได้อีกว่าเป็นช่วงรอยต่อ

ในปัจจุบันภาษาโตเกียวซึ่งจัดอยู่ในภาษา Kanto (ตะวันออก) เป็นภาษาราชการและมีสถานะเป็นภาษากลาง หลังจากการแพร่หลายของโทรทัศน์ สถานี NHK เป็นหลักในการออกอากาศและเผยแพร่ภาษากลางไปทั่วประเทศ คนที่เติบโตขึ้นมาหลังการแพร่หลายของโทรทัศน์ได้มีโอกาสฟังและเรียนรู้ภาษากลางแตกต่างจากคนรุ่นก่อนหน้านั้นอย่างมาก

อย่างไรก็ตามภาษา Kansai (ตะวันตก) ยังคงมีใช้อย่างกว้างขวางเนื่องจากเจ้าของภาษามีความภาคภูมิใจในภาษาถิ่นของตน จึงจัดเป็นภาษาที่เป็นคู่แข่งของภาษากลางและใช้กันมากในบางวงการเช่นวงการธุรกิจเพราะชาว Kansai ประกอบอาชีพทางธุรกิจเป็นจำนวนมาก และยังใช้มากในวงการดลกเนื่องจากมีศิลปินดลกชาว Kansai เป็นจำนวนมากเช่นกัน

การแพร่หลายของภาษากลางทั้งทางการศึกษาและทางสื่อมวลชนทำให้เกิดภาษาถิ่นแบบใหม่ Neo-dialect คือภาษาที่ผสมผสานทั้งลักษณะของภาษาถิ่นเดิมและภาษากลาง

1.2 เพศ

มนุษย์โดยทั่วไปเมื่อเกิดมาจะมีลักษณะทางชีววิทยาเป็นเพศชายหรือเพศหญิง ในสังคมญี่ปุ่นและไทยมีการกำหนดบทบาทของทั้งสองเพศแตกต่างกันรวมถึงภาษาที่ใช้ด้วย ถึงแม้ว่าความแตกต่างทางเพศจะลดลงเนื่องจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปแต่ก็ยังคงเหลือความแตกต่างอยู่ อาจกล่าวเทียบการแต่งกายกับการใช้ภาษาได้ สังคมเมืองในญี่ปุ่นเมื่อ 100 ปีก่อนหญิงชายใส่กิโมโนต่างแบบกันและใช้ภาษาต่างกันอย่างชัดเจน แต่ปัจจุบันผู้หญิงสามารถใส่กางเกงได้เทียบได้กับที่ผู้ชายใช้ภาษาแบบผู้ชายได้ แต่ในทางกลับกันจะเป็นไปได้ยากกว่าที่ผู้ชายจะใส่กระโปรง และผู้ชายญี่ปุ่นที่นิยมใช้ภาษาผู้หญิงก็พบได้ในกลุ่มเกย์ที่ประสงค์จะแสดงออก

จุดแตกต่างทางภาษาที่เห็นความแตกต่างทางเพศที่ชัดเจนถึงแม้จะไม่มากนักได้แก่

1. การใช้สรรพนามเรียกตัวเองและ
2. คำช่วยท้ายประโยค สรรพนามเรียกตัวเองที่ใช้เฉพาะผู้ชายได้แก่ ore และ boku ส่วน atashi และ atakushi โดยปกติผู้หญิงเท่านั้นที่ใช้ แม้ว่าสรรพนามบุรุษที่ 1 ที่ใช้ทั้งหญิงและชายเช่น watashi และ watakushi ก็มีความแตกต่างกัน เมื่อผู้ชายใช้จะเป็นคำที่เป็นทางการหรือสุภาพมากกว่าเนื่องจากผู้ชายมีคำสรรพนามเรียกตัวเองที่เป็นคำที่ไม่ชัดเจนได้แก่ ore ใช้

1.3 อายุ

วัฒนธรรมเอเชียโดยทั่วไปถือว่าผู้สูงวัยกว่ามีสถานะสูงกว่า แต่ที่ต้องคำนึงถึงปัจจัยอื่น ๆ เช่นสถานะมาประกอบด้วย เราจะพบว่าบางครั้งมีความขัดแย้งกันระหว่างอายุกับสถานะทางสังคม

คนต่างวัยกันใช้ภาษาต่างกัน เด็กทารกมักใช้คำศัพท์ที่เป็นคำซ้ำเช่น memme แทนคำว่า me

ตารางที่ 2 ภาษาเด็ก

คำปกติ	คำภาษาเด็ก
te	otete
neru	onennen
hau	haihai
taberu	manman

เมื่อผู้ใหญ่พูดกับเด็กก็นิยมใช้ภาษาเด็ก การที่เด็กพูดภาษาแบบเด็กอาจจะเกิดจากวิธีที่ผู้ใหญ่พูดด้วยภาษาเด็กก็ได้ การที่ภาษาที่ใช้แตกต่างกันไปตามวัยของผู้ฟังไม่พบในกรณีผู้ฟังเป็นวัยรุ่นหรือผู้ใหญ่

กลุ่มวัยรุ่นมักมีการสร้างภาษาขึ้นใช้โดยเฉพาะ Inoue (1994 อ้างใน Sanada (ed.), 2006) วิเคราะห์คำสร้างใหม่ของวัยรุ่นญี่ปุ่นและแบ่งเป็น 4 ประเภทโดยถือเกณฑ์ว่ามีการใช้คำนั้นต่อไปโดยกลุ่มเดิมหรือกลุ่มใหม่หรือไม่

ตารางที่ 3 คำสร้างใหม่ของวัยรุ่น

	เลิกใช้เมื่อพ้นวัยรุ่น	ใช้ต่อแม้พ้นวัยรุ่นแล้ว
วัยรุ่นกลุ่มหลังจากนั้นไม่ใช้	1. คำที่นิยมใช้เฉพาะช่วงเวลาหนึ่ง	2. เป็นคำ cohortนิยม ใช้ในกลุ่มคนที่เกิดในยุคสมัยหนึ่ง
วัยรุ่นกลุ่มหลังจากนั้นใช้ต่อ	3. คำที่นิสิตนักศึกษานิยมใช้	4. คำเกิดใหม่ ภาษาถิ่นใหม่

เรียบเรียงจากตารางของ Inoue (1994)

คำประเภทที่ 1. ปัจจุบันนี้มีการใช้คำ yabai ในหมู่วัยรุ่นในความหมายว่าเยี่ยมทุกอย่างที่แต่เดิมคำนี้หมายความว่าแย่ คำว่า yabai นี้ยังนำไปผสมกับคำอื่นๆ เช่น umai “อร่อย” เป็นคำว่า yabauma เป็นคำแสลงแปลว่าอร่อยมาก หากคนหนุ่มสาวรุ่นต่อไปไม่ใช้คำนี้ก็จัดเป็นคำประเภทที่หนึ่งนี้

คำประเภทที่ 2. คำว่า Naui จัดเป็นตัวอย่างที่ดีของคำประเภทนี้ คำนี้เริ่มใช้ในหมู่วัยรุ่นเมื่อประมาณกว่า 40 ปีแล้วและยังมีคนในวัยประมาณ 60 ปีใช้อยู่ แต่วัยรุ่นในปัจจุบันไม่ใช้คำนี้แล้ว คำนี้มีรากมาจากภาษาอังกฤษว่า now Naui ใช้ในความหมายว่าทันสมัย

คำประเภทที่ 3. คำที่นิสิตศึกษานิยมใช้มักจะเป็นคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันเช่น การทำงานพิเศษและการเรียน ตัวอย่างเช่น ippankyooku คือวิชาการศึกษาทั่วไปนิยมเรียกกันในหมู่นักศึกษาแบบย่อๆ ว่า pankyoo

คำประเภทที่ 4. การที่คนญี่ปุ่นใช้รูปสัทนามของกริยากกลุ่มที่สองเปลี่ยนไปจาก okirareru เป็น okireru จัดอยู่ในประเภทนี้ ส่วนภาษาถิ่นใหม่ คือระบบผสมของภาษาถิ่นกับ

ภาษากลาง Sanada (2001) อ้างใน Sanada (ed.), 2006 อธิบายว่าเนื่องจากผู้พูดมีความสามารถสองภาษาคือทั้งภาษาถิ่นและภาษากลาง บางกลุ่มเรียนรู้ภาษากลางก่อนภาษาถิ่น และใช้ภาษาทั้งสองปะปนกันจนกระทั่งเกิดรูปแบบใหม่ขึ้น ตัวอย่างหนึ่งคือภาษาถิ่น Kansai (ตะวันตก) รูปปฏิเสธของกริยา “มา” คือ kehen แต่ได้รับอิทธิพลของภาษากลาง ที่ใช้รูป konai จึงเกิดรูปแบบใหม่ kooheh ขึ้น รูปแบบนี้ Takagi (2005) อ้างใน Sanada (ed.), 2006 พบที่ Kansai (ตะวันตก) ตอนกลาง

นอกจากนี้ ในหมู่วัยรุ่นยังนิยมคำย่อใช้อักษรภาษาอังกฤษ เช่น KY ซึ่งย่อมาจากภาษาญี่ปุ่นว่า Kuukiyomenai มีความหมายว่า บุคคลที่อ่านบรรยายศาสตร์ไม่ออก ไม่รู้จักกาลเทศะ คำประเภทนี้ใช้มากในอินเทอร์เน็ต หนังสือพิมพ์โยะมิอูริฉบับวันที่ 5 ก.พ. 2551 รายงานว่าสำนักพิมพ์ทะอิซุได้สำรวจคำที่อยากให้ใส่ไว้ในพจนานุกรมคำย่อใช้อักษรภาษาอังกฤษ การสำรวจได้สอบถามนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นด้วยผลปรากฏว่าในคำประมาณ 44,000 คำ คำว่า KY ได้รับเลือกเป็นอันดับหนึ่ง

ตารางที่ 4 ตัวอย่างคำประเภท KY

คำประเภท KY	คำหรือประโยคที่มา	คำแปลภาษาไทย
ATM	ahona toochan moo irahen	พ่อบ้าพันธุ์นี้ไม่เอาแล้ว
JK	joshikoosei	นักเรียนหญิงม.ปลาย
FK	fande koi	(แต่งหน้า) รองพื้นจัด
GMM	guuzende atta moto kareshi	พบแฟนเก่าในเมืองโดย บังเอิญ (ผู้หญิงใช้)
HD	himadakara denwasuru	ว่างเลยโทรศัพท์

(จากหนังสือพิมพ์โยะมิอูริ ฉบับวันที่ 5 ก.พ. 2551)

อีกประเด็นหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับอายุของผู้ฟังและได้กล่าวข้างแล้วในหัวข้อความเป็นญาติคือ ในกรณีที่ผู้ฟังเป็นเด็กจะมีการใช้คำอีกลักษณะหนึ่งเช่นใช้คำเรียกญาติกับเด็กที่ไม่ใช่ญาติ และใช้คำเรียกอาชีพเช่น sensei เมื่อครูพูดกับนักเรียนชั้นประถมศึกษา อย่างไรก็ตามพบครูมัธยมศึกษาเรียกตัวเองว่า sensei กับนักเรียนด้วยแต่เป็นจำนวนที่น้อยกว่ามาก เรื่องนี้น่าจะเป็นเหตุผลทางจิตวิทยาด้วยเพราะผู้เขียนเคยพบอาจารย์มหาวิทยาลัยเพศหญิงที่เรียกตัวเองว่า sensei กับนิสิตถึงแม้จะไม่ได้ใช้เป็นปกติแต่ใช้แสดงบทบาทว่าตัวเองเป็นครูดูแลนักศึกษาอย่างใกล้ชิดด้วยความรู้สึกที่ดีเหมือนครูประถมดูแลนักเรียนเล็กๆ ของตน

1.4 สถานะทางสังคม

เราอาจแบ่งสถานะทางสังคมออกหลาย ๆ ได้สองระดับคือระดับสูงและระดับต่ำ ผู้อยู่ระดับสูงจะมีอำนาจมากกว่าและผู้อยู่ระดับต่ำต้องใช้ภาษาสุภาพหรือคำที่ขัดเกลาแล้วกับผู้อยู่ในระดับสูงหลังสงครามโลกครั้งที่สองสถานะชนชั้นทางสังคมใกล้เคียงกันขึ้นมาก มีการเลิกการใช้ราชาศัพท์ มีการปฏิรูปที่ดิน หลังการพัฒนาเศรษฐกิจประชาชนมีรายได้ใกล้เคียงกันมากขึ้น

สถานะทางสังคมจึงไม่ได้มีลักษณะกำหนดจากครอบครัวอย่างไรก็ตามยังถือเป็นธรรมเนียมที่สามัญชนต้องใช้คำสุภาพระดับสูงสุดกับสมเด็จพระจักรพรรดิและพระบรมวงศ์ แต่ก็มีใช้ราชาศัพท์เพราะคำเหล่านี้ใช้กับสามัญชนก็ได้ ในปัจจุบันความแตกต่างทางสถานะอาจจะเป็นตำแหน่งในหน่วยงาน บทบาททางธุรกิจว่าเป็นลูกค้าหรือบริษัทที่ขายหรือให้บริการ

1.5 อาชีพ

ครูประถมศึกษาเรียกตัวเองว่า sensei แต่ก็ไม่มีลักษณะทางภาษาอย่างอื่นที่แตกต่างไปจากอาชีพอื่น อาชีพที่ใช้ภาษาแตกต่างจากอาชีพอื่นน่าจะเป็นธุรกิจบริการ ที่จะต้องใช้ภาษาที่สุภาพเป็นพิเศษกับผู้ติดต่อหรือลูกค้า กลุ่ม yakuza เรียกหัวหน้ากลุ่มว่า aniki “พี่ชาย”

บางอาชีพได้รับการเรียกว่า sensei เช่น แพทย์ ทนายความ สมาชิกสภาและครูอาจารย์

1.6 การศึกษา

ความแตกต่างทางการศึกษาในระบบแทบไม่มีผลต่อการใช้ภาษาของคนญี่ปุ่นเนื่องด้วยส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายอีกทั้งมหาวิทยาลัยก็มีจำนวนมากมาตั้งแต่อดีต แต่ที่ทำให้แตกต่างคือการอบรมให้การศึกษาของบริษัทหรือหน่วยงานให้ใช้ภาษาให้เป็นไปตามแบบของบริษัท บางบริษัทจะมีคู่มือสอนการใช้ภาษาของพนักงานใหม่

1.7 ทักษะคดีที่มีต่อภาพพจน์ของภาษา

ความภาคภูมิใจหรือรู้สึกที่ภาษาถิ่นของตนไพเราะเป็นตัวกำหนดให้มีการใช้เป็นปกติ เช่นในกรณีของผู้ที่ใช้ภาษา Kansai แต่ว่าความรู้สึกตรงกันข้ามเป็นตัวกำหนดให้เลิกใช้เช่นกรณีผู้ใช้ภาษา Tohoku (อีสาน) ในบางวงการเช่นกีฬา แฟชั่นนิยมการใช้คำทับศัพท์จากภาษาต่างประเทศแม้จะมีคำศัพท์เดิมอยู่เช่น ใช้ kikku แทน keru “เตะ” หรือใช้คำว่า finisshu ในความหมายว่าแก้วน้ำจืดสุดจบในทำการวายน้ำ

1.8 ความเป็นญาติ

ความเป็นญาติเป็นปัจจัยในการกำหนดการใช้ภาษาในภาษาญี่ปุ่นมากกว่าในภาษาตะวันตกเช่นภาษาอังกฤษแต่ไม่มากเท่าในภาษาไทย การเรียกชื่อเครือญาติในภาษาญี่ปุ่นไม่

ซับซ้อนเหมือนในภาษาไทยและไม่ซับซ้อนมากเหมือนในภาษาจีนแต้จิ๋ว คำบอกเครือญาติในภาษาญี่ปุ่นไม่มีการแบ่งฝ่ายพ่อหรือแม่

ในหมู่ญาติมีการใช้คำตามคำเรียกญาติ แต่การใช้เทียม คือการใช้คำเรียกญาติกับผู้ที่ไม่ใช่ญาตินั้นมีขอบเขตแคบกว่าในภาษาไทยมากคือใช้กับเฉพาะเด็ก แนวความคิดเรื่องเด็กของญี่ปุ่นใกล้เคียงกับไทยแต่จะโยงชัดเจนกับสถานภาพความเป็นเด็กจนผู้นั้นสำเร็จชั้นประถมศึกษา อย่างไรก็ตามดังที่กล่าวแล้วใน 1.5 เรื่องอาชีพในกลุ่มยากูซ่าเรียกหัวหน้ากลุ่มว่าพี่ชาย amiki คำนี้เดิมใช้เฉพาะน้องชายเรียกพี่ เป็นภาษาของผู้ชาย

ผู้ศึกษาภาษาญี่ปุ่นต้องเข้าใจถึงความแตกต่างของคำเรียกขานเช่นในการเรียกพ่อผู้พูดใช้ otosan ในเวลาเรียกพ่อของตน หากใช้ chichi เป็นคำที่พูดถึงพ่อของตนกับคนอื่นเพราะในสังคมญี่ปุ่นกำหนดว่าผู้ใหญ่ต้องใช้คำสองประเภทได้แก่คำที่พูดถึงญาติของตนเองกับคำเรียกขานแยกจากกัน

1.9 เชื้อชาติ

ญี่ปุ่นเป็นประเทศที่มีความหลากหลายทางเชื้อชาติน้อยกว่าประเทศไทย คนต่างชาติที่อาศัยอยู่เป็นจำนวนมากที่สุดได้แก่คนเชื้อชาติเกาหลี ในปี 2547 มีคนสัญชาติเกาหลีอาศัยอยู่ที่ญี่ปุ่น 607,419 คน (Sanada, 2006) แต่คนส่วนใหญ่เกิดที่ญี่ปุ่นและใช้ภาษาญี่ปุ่นเป็นภาษาแม่ คนสัญชาติเกาหลีประมาณหนึ่งแสนคนที่อยู่ในวัยเรียน ร้อยละแปดสิบของผู้ที่อยู่ในวัยเรียนเรียนที่โรงเรียนปรกติของญี่ปุ่น (Kawahara & Yamamoto, 2004) Sanada เรียกพวกที่มาอยู่ญี่ปุ่น (รวมถึงลูกหลาน) ตั้งแต่สมัยเกาหลีเป็นอาณานิคมของญี่ปุ่นว่า “Old comer” โดยแบ่งแยกจาก “New comer” ซึ่งหมายถึงคนเกาหลีที่เข้ามาหลังปีพ.ศ. 2523 จุดประสงค์ของผู้เข้ามาอยู่รุ่นหลังมักจะเป็นเพื่อทำงานหรือเพื่อการศึกษาเป็นการเข้ามาโดยสมัครใจ คนกลุ่มนี้จะใช้ภาษาญี่ปุ่นน้อยกว่า Old comer ในบรรดา Old comer พบการใช้ภาษาญี่ปุ่นตั้งแต่รุ่นที่สองลงมาที่เป็นลักษณะเฉพาะเช่นใช้กริยา Marasuru หมายถึงการใส่หน้าซุบลงไปในช่วง คำนี้มาจากคำกริยาภาษาเกาหลีว่า malda แปลว่าผสม (Sanada (ed.), 2006)

ชนพื้นเมืองเดิมคือไอนุไม่สามารถรักษาภาษาของตนไว้ได้เพราะนโยบายการวางแผนภาษาที่เข้มงวดของญี่ปุ่น ปัจจุบันคนเชื้อสายไอนุทุกคนพูดภาษาญี่ปุ่นและแทบจะหาคนรู้ภาษาไอนุไม่ได้ อย่างไรก็ตามก็ยังมีผู้ที่ร้องเพลงภาษาไอนุได้ และภาษายังเหลืออยู่ในกิจกรรมทางวัฒนธรรม

2. ปัจจัยที่ไม่ใช่ลักษณะส่วนบุคคล

2.1 สถานการณ์

ความเป็นทางการเป็นปัจจัยที่สำคัญในการกำหนดรูปแบบการใช้ภาษาในภาษาญี่ปุ่น ผู้พูดจะใช้คำที่สุภาพ คำศัพท์และสำนวนที่ใช้มีลักษณะใกล้เคียงภาษาเขียน คำยืมจากภาษาจีน

2.1.1 การปรากฏของบุคคลที่สาม

ทั้งภาษาไทยและญี่ปุ่นถ้ามีบุคคลอื่นที่ได้ยินการสนทนาผู้พูดต้องระมัดระวังการใช้ภาษามากขึ้นไม่ใช่แต่ระวังเนื้อหา

2.2 ความสนิทสนม

ในบุคคลระดับเดียวกันถ้ามีความสนิทสนมกันสามารถใช้รูปไม่สุภาพได้ แต่กับบุคคลที่มีสถานะสูงกว่าก็ยังคงใช้ภาษาสุภาพเป็นพื้นฐาน

2.3 ความสุภาพ

คนญี่ปุ่นมีภาพพจน์ว่ามีความสุภาพมาก ในภาษาญี่ปุ่นมีรูปแบบภาษาสุภาพชัดเจน แต่เดิมคนญี่ปุ่นจัดรูปภาษาสุภาพ เป็น 3 ประเภทดังนี้

1. รูปยกย่อง การใช้กริยารูปยกย่องทั้งที่เป็นกริยาเฉพาะเช่น irassharu “ไป” และการผันคำกริยาให้เป็นรูปยกย่องเช่น oyomininaru “อ่าน”

2. รูปสุภาพ ได้แก่การใช้คำนามที่มีคำบ่งบอกความสุภาพ ได้แก่ o และ go นำหน้า และการผันกริยาเป็นรูป ~ masu เป็นต้น

3. รูปถ่อมตัว ได้แก่การใช้คำนามถ่อมตัวและการใช้กริยารูปถ่อมตัวทั้งที่เป็นกริยาเฉพาะและการผันคำกริยา

กระทรวงศึกษาธิการของญี่ปุ่นได้กำหนดการแบ่งใหม่เป็น 5 แบบ เพื่อให้สอดคล้องกับความหมายที่ใช้โดยแบ่งรูปสุภาพและรูปถ่อมตนออกเป็นสองประเภท รูปสุภาพนั้นแบ่งออกเป็น 1. คำสุภาพเช่นการผันกริยาเป็นรูปสุภาพและ 2. คำที่ขัดเกลาให้ไพเราะเช่นเดิมคำนำหน้าคำนาม รูปถ่อมตนแบ่งออกเป็น 1. รูปถ่อมตนเมื่อทำกริยานั้นกับผู้มีสถานะสูงกว่าเช่นใช้คำว่า ukagau “ไปหา” เมื่อผู้ที่เราไปหาเป็นผู้ที่เราต้องการยกย่องหรือพูดว่าotegami “จดหมาย” ในกรณีที่เป็นจดหมายส่งไปยังผู้ที่เรายกย่อง 2. รูปถ่อมตนกับผู้ฟังทั่วไปมีลักษณะพิเศษตัวอย่างเช่นพูดว่ารถเมลล์มาแล้วโดยใช้กริยา mairu “มา” ได้ รูปถ่อมตัวประเภทนี้ไม่จำกัดเฉพาะเรื่องของตัวเองผู้พูดเท่านั้น แต่อย่างไรก็ตามจะใช้กริยารูปถ่อมตัวประเภทนี้แสดงอาการของผู้ที่ต้องการยกย่องไม่ได้

ตารางที่ 5 การแบ่งภาษาสุภาพในภาษาญี่ปุ่น

การแบ่งเป็น 3 ชนิด	การแบ่งใหม่เป็น 5 ชนิด	ตัวอย่าง
รูปย่อ	รูปย่อ	irassharu “อยู่, ไป, มา” ossharu “พูด”
รูปสุภาพ	รูปสุภาพ	~desu, ~masu
	คำไพเราะ	osake “เหล้า” oryoori “อาหาร”
รูปต่อมตัว	รูปต่อมตัว 1	ukagau “ถาม, เยี่ยม” moushiageru “พูด”
	รูปต่อมตัว 2	mairu “ไป, มา” mousu “พูด”

(ดัดแปลงจาก Bunkashingikai, 2008)

2.4 ภาษาพูดหรือภาษาเขียน

ภาษาญี่ปุ่นมีความแตกต่างมากระหว่างภาษาพูดกับภาษาเขียนมากกว่าบางภาษาเช่นภาษาอังกฤษและภาษาไทย ลักษณะของภาษาพูดภาษาญี่ปุ่นมีดังนี้

1. ประโยคสั้น
2. โครงสร้างไม่ซับซ้อน
3. มักละประธาน ภาษาญี่ปุ่นเหมือนกับภาษาไทยสามารถละประธานได้เมื่อสถานการณ์ชัดเจนว่าใครเป็นประธานของประโยค ขณะที่ภาษาอังกฤษต้องมีประธานเสมอในประโยค
4. มีการละคำและสลับตำแหน่งคำ เช่นเดียวกับการละประธาน ภาษาญี่ปุ่นเหมือนกับภาษาไทยสามารถสลับตำแหน่งคำได้ เช่น
 9. Tabeta gohan?
Eat rice
(ข้าวกินแล้วยัง)
5. มีการใช้คำสุภาพ
6. มีการใช้คำช่วยลงท้ายและคำที่ใช้ระหว่างพูดเช่น eeto anoo
7. มีการพูดซ้ำ (เรียบเรียงจาก Sachi & Sanada (eds.), 1996)

3 สรุป

การวิเคราะห์ภาษาจะกระทำแต่เพียงวิเคราะห์ไวยากรณ์อย่างเดียวไม่ได้จะต้องทำการวิเคราะห์ภาษากับสังคมด้วย จากการวิเคราะห์ภาษาญี่ปุ่นกับสังคมพบว่า 1. ภาษามีการเปลี่ยนแปลงเมื่อสภาพสังคมเปลี่ยนไป 2. ภาษามีความหลากหลาย 3. การเรียนการสอนภาษาต้องใช้ความรู้ทางด้านภาษาศาสตร์สังคมในการอธิบายภาษานั้นๆ

บรรณานุกรม

ราชบัณฑิตยสถาน, ศัพท์ภาษาศาสตร์, 2546, สหมิตรพรินต์ติ้ง

Chirasombutti, Voravudhi, 1995, *Self-reference in Japanese and Thai: A Comparative Study*, PhD Thesis, Australian National University

Cooke, Joseph R, 1989, *Thai Sentence Particles and Other Topics*, Pacific Linguistics, Australian National University

Crystal, David , *Introducing Linguistics*, 1992, Penguin English

Scherer, R. Klaus & Giles, Howard (eds), 1979, *Social Markers in Speech*, Cambridge University Press

河原俊昭・山本忠行、*多言語社会がやってきた-世界の言語政策Q&A-*、2004、くろしお出版
(Kawahara, Toshiaki, & Yamamoto, Tadayuki)

佐治圭三・真田信治「監修」*日本語と社会*、1996、とうほう
(Keizo, Sachi & Sanada, Shinji (eds.))

真田信治「編」、*社会言語学の展望*、2006、くろしお出版
(Sanada, Shinji (ed.))

真田信治、ダニエル・ロング「編」、*社会言語学図集 日本語英語解説*、1997、秋山書店
(Sanada, Shinji & Daniel, Long (eds.))

文化審議会、*敬語の指針*、文化審議会答申、2008
(Bunkashingikai)

読売新聞、2008年2月5日
(Yomiuri Newspaper)